

Izhaja
dvakrat na
meseč 1. in 15. dne
na celi polji.

ZORA.

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 15.

V Mariboru, 1. avgusta 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Čarovnica s Karneka.

(Povest iz srednjega veka, spisal J. Ogrinec.)

(Dalje)

„Ha, ha! vidiš, da je nemarost res že urekla te! Da, da, kratkolična in brhka je ta zel spačja, to je. Oni dan, ko sem gledal jo od strani, zdela se mi je skoraj gorja mimo Pocinke. No, pa je tudi čarovnica že zdaj večja, kakor bo moja — če bo kedaj moja, — pri svojih devetdesetih letih, če jih učaka. Toda, jaz pa nisem tak ti bedak, da bi spotikal se nad njenim gladkim obnosjem, nikar da bi zazijaval se vá-njo, kakor ti, prismođa ti prismojena — Mavrinov sém ali pa tje! Ne, ne! jaz še le pravim: ta žival golobinja — pa ni golobica, je skobec, ki ima kremplje, ki ima kljun zavihan in ki kavsa. Pa kavšala nas bo in skobela, dokler jej ne zavišemo kljuna, tistega krivega! O, pa saj to tudi njej ne odide! Moramo jej posvetiti, kakor vsaki drugi taki!“

„Petác, to ti pravim —“

„Hm kuga, bi trgal se za hudiča!“ zahršči Tiktak, ki je dozdej ves čas molčé poslušal prepiranje. Kocijanu pripravljen ugovor zmedli na jeziku, čudni vedež pa začne modrovati:

„Nečem tajiti, da imam opaženo, koliko zvezd je na mali pédi neba, koliko grč v nebeških vratih, koliko brazd pod sterniščem zlati potoki tekó; ali to je zopet vsa druga — pečati se s čarovnim oneganjem! — Na jesen, ko se žabe začnó zari-vati v blato, ko navrtič otresa seme, tačas bo ravno sedemnajst let, ko sem necega dné po tem lesu iskal divjine za sedmino po ránjcem Kuposci — je tudi toliko storil na tem svetu, da gori ne

bo posejal za vrati! Od jutra do večera begam in peham tod okrog, iztaknem vsak brlog, preskakam grm in strm, in vendar na vse zadnje nimam ne perja ni dlake. Prazen pa nečem domu! Truden se poravnam na tla poleg debele peči, dober poskok od grajskega ozidja. Pód-se napulim mahú, da bi na mehkejšem počival. Hočem zadremati, pa kar ne! Nekaj mi šine v glavo. Planem po konci, izrujem čop suhega resja, okrešem ognja, našgem. Pri svečavi na drobno prebrskam ležišče, premencam od zglavja do znojza, ako bi v njem bila kaka taka korenina? Nobene! Poležem nazaj, križem sklenene roke dém pod butico in gledam navkvišku. Vedel sem pa že dobro, da nekdo uganja uroke z menoj! Kar, na tisto zijalo goreča svetinja strupeno priberlizga mimo mene, žvižgaje, kakor peklenšček, če ga na prste pokličeš po večernem zvonjenji. Začnem duhtati, kakova kuga, da ravno to noč vés čarovni hudelj preži ná-me. In spomnim se, kaj mi je bila botra zažugala leto popred, ko sem o grmenji na razpotji, kjer trije studenci križem izvirajo, pazil v tistem vodotoči, da sem videl, kako se čarovna spakedrija zbira v oblacih. Napovedovala mi je rekoč: Čarovnice se gotovo maščujejo nad onim, ki se vtiče v njihove skrivnosti. — Prokleta revno maščevanje! dejal sem si; kar, na tiste besede — se strese grad Karnek, zmaje se vsa Bergantova gora, in okolo in okolo mene, nad menoj, pod menoj drdra in buči, kakor bi gore letele na kupe. In celo v góri prav pod grajskim temeljem, notri pa stvar bunkne ob stvar pa čuje se vik in krik človeških glasov tikoma za steno ob mojem ležišči. Jaz hočem, da blastno

rinem po konci; ali na enkrat se neki črn mrak, kakor môra, vleže na mé, in kaj potlej — tega ne vem! Vsega raztrganega in potolčenega, kakor bi bil pretepal se samim hudičem, našli so me družega dne in pobrali doli na bistričnemrodu. Kako sem se doprikotal tje doli, tega ni nobena človeška glava ugenila. Pozneje pa sem izvedel, da tisto noč je graščakinja povila otroka in umrla.“

Tiktakova neznana pripoved tolikanj pretrese oba poslušalca, da iz prva nobeden ne črhne nobene, in nekaj časa na to le popotnih hoja moti večerno tišino. Petác je prvi, ki potem na tihoma rče:

„No, ti Kocijan! Jeli, miši so gomazele v notranji gori? Prismoda! Čarovna zalega ti je, ki noruje tù notri. In, naj se ta skalna lupina enkrat le razpoči — to ti bo čarovna nemarast vrela na dan, kakor roječe bčele iz ula. In tačas bodo ubogi ljudje tudi skušali, kaj se pravi človeško gorjé! No, pa do tačas, — bog vé kje že sem ti jaz in Pocinka!“

Med tem trijaci dospó v znožje gore. Petác, prisvojevaje si dobiček pravde in nanašaje se na svojega privrženca na strani, bje ponosno s podplati ob tla, da vsevprek majnik leti. Tiktaku se grdo spačeni obraz kremži na hudoben posmeh, česar pa nihče ni videl v mraku. Le Kocijan se bori z bridkimi dvomi. Da-si se mu onih dveh neznani navodi dozdevajo tehtni, vendar mu neki notranji glas ne pripušča, da bi jima pritezal z dobro vestjo. In bolj ko premišljuje, kak grozni sum njegova protivnika valita na dekile, kateri je pred kratkim videl v ljubeznjivi, nedolžni obrazec, huje se mu srce vzdiguje na nju. Ne more se torej premagati, da bi, ločéč se, skoraj grozeč jima ne rekel:

„Le čakajta! jaz pa sam hočem resnici v oči; potlej naj pa varuje se, kdor Ido pripravlja ob dobro ime!“

„Kaj? kako se ustiš, ti mlečnik, ti, ki še ne veš, kaj so čarovnice — da varovati se jih mora!“ vpije Petác za odhajajočim Kocijanom.

„Le pusti, kar pusti ga, ker ni vreden, mu privoščaš besedo. Jaz hočem skrbeti, da mu bodo njegove marnje presedale!“ tolaži in žuga Tiktak.

„No, to pa povem, moji Pocinki povem, katero ima Mavrinov! Saj jo ima — poznam človeka; pa če tudi je nima, povem ji pa le: naj potlej še kater drug Kamničan izvé, za kakšne ljudi se poteza ta mladi Mavrin!“

„Petác, nič — kar tiho bodi in pa molči: za

to ti svoj delež ne odide, jaz rečem! Zakaj, utegnem te še dobro rabiti kedaj, opominja Tiktak in obeta Petacu.

„No, pa molčim, saj lahko. Če me Pocinka popraša kaj, pa porečem, da nič ne vem, jeli, pa bo.“

Pomenkovaje se to, prikoračita do bistričine struge. Petác se čez brv napoti v mesto, Tiktak pak se kakor temna senca v mraku povleče ob Bistrici do tako zvanega „črnega Jošta“, ki je samotno krčmaril „pod goró.“

III.

Svoje dni — pripovedujejo — bival je na Karneku sila glasovit graščak. Izmed treh reči, da je njegovo ime slulo do devetega sela, bila je prva: preveliko bogastvo njegovo. Če se je namreč oziral dol z vrtoglave višave, gledal je zelene gorice in temne dole, prostrano polje in pasovne ledine: pa vse to je bilo njegovo. Zraven tega je na prste prešteval svoje gradove po sosednih deželah, zlato in srebro pa meril na mernike.

Drugo, radi česar so njegovi podložni spoštljivo jemali ga v misel, bili sta njegova očetovska ljubezen in blagodušnost do njih. Nasproti svojim vrstnikom, ki so neusmiljeno oderali kmeta, tlačana svojega, bil je on menda edini, ki je v svoji svesti si trdobe kmečkega stanú jemal le toliko, kolikor je vsakdo lahko pogrešal. Zatoraj so povsod radi spoznavali ga za svojega gospodarja, ter ljubili ga in blagoslovili.

Malo menj, ko to dvoje, slul pak je tudi zavoljo svoje sredotelesne obilnosti. Bil je namreč človek majhne rasti, trebuha pa tako raznešenega, da so po tem sploh imenovali ga Trebušaka. Neokreten, kakor je bil zavoljo tega, zapuščal je le redkokrat priljubljeni grad Karnek in lepo pa prijetno površje okoli njega. Malokedaj, kedar je imel kak poseben opravke pri svojih bližnjih sosedih, Kamničanih, dajal se je prevažati v slanjači, ker tako se mu je najbolje zljajšala in skrajšala pot do meščanov. Dvanajst odbranih, čvrstih korenjakov je vsakokrat nosilo ga s strme gore navzdol in ravno toliko jih ž njim so pihalo nazaj gor. In ta težavni posel se nikomur ni silil, ampak mladeniči kamniški so le skušali se med seboj, kdo pojde pod Trebušakovo sedlo. Graščak pa vredno spoznavaje in ceneč to njihovo udanost, odpusti zatoraj vsakošno davščino vsem meščanom.

Te, tako prijateljske razmere med Trebušakom in njegovimi najbližnimi podložniki storé, da je Trebušak dovolj srečen, zmerom vedrega duha, ter da toliko manj čuti nadlego svoje telesne pre-

obilnosti, katera bi mu bila sicer utegnila greniti življenje. Da pa še menj pomara za to, temu vzrok je Ida, edino dete njegovo. Posle o prvem porodu umrle mu žene je živel in skrbel skoraj le za-njo. Živeti ga je veselilo zlasti le zavoljo nje, ki mu je bila vrhunec vse sreče na zemlji. Varuje jo toraj, kakor bunčico lastnega očesa. Najraje sam, kot najzanesljiveji varuh čuje pri nji, in pogovarja se z njo. Po tem je tudi njegova očetovska skrb za-njo. Brž namreč, ko deklica toliko odraste, da se ji jame duh razvijati, izbere ji po tedanji šegi njegovih vrstnikov dušnega gojitelja, patra Lazara, iz bližnega samostana. Ta mu je bil že od nekedaj mil prijatelj in osebni svetovalec v marsičem, torej mož vreden popolnega zaupanja.

Tako prihaja mlada Idica dan na dan lepša na duši in na telesu, gojitelju, kakor očetu na preveliko srečo, katero on daleč od posvetnega hrupa tih in miren vživa zraven nje.

Vendar, kaj in dokle pač je pozemska sreča človeku?

Blizo sto let pred tem je bila neka pravda vnela resnoben razpor med Kamničani in slovito dedino Gallenbergško. Prepirajoči stranki se dalj časa pikato med seboj, na zadnje pa se Nikolaj Gallenberg oboroži in pridruživši si tropo privržencev ter posluževaje se tedanjega načela: „kdor jačji, ta tlači“, prijaše v Kamnik, polasti se siloma najzopernejega mu protivnika, sodnika mestnega, odpelje ga saboj pa nekaj let obdrži v zaporu. Meščan Habakuk, ki je pri ti priliki hrabro zaslanjal svojega soseda, obležal je na mestu mrtev*).

Taka surova silovitost tolikanj huje podkuri poprejšnjo razdražbo. Dosle so Kamničanje črtili samo Gallenbergovce, posle začno pisano gledati pa tudi njihove sorodnike, Karnečane, ki so bili ravno kmalu po tisti dogodbi pridobili ta grad v svojo last. Vendar se sčasoma to sovražstvo zopet bolj in bolj poleže, zlasti pak za blagodušnega Trebušaka. Tačas se razun dveh oseb že nobeden drug meščan ni spominjal, kaj je bilo. Prvi Eražem Mavrin, mestni glavar in vnuk tistega sodnika, nad katerim se je bil omenjeni plemenitaš svoje dni tako zelo pregrešil! Njemu ni še zastarela njegova zadolžitev. Vselej, kedarkoli se je domišljjal, koliko sramoto in krivico je trpel njegov ded, vrela mu je kri v glavo. In kolikor

* Isti dominus Nik. de Gallenberg committatu equitum, inter quos Gallus et Apfalter fuere, irrui in civitate Stein, juxit in vincula iudicem conjici, et in turri castris Gallenberg detinuit, et Habacuc, civem ibidem interfecit. — Schönleben.

srečnejša je videl zdanja Karnečana, Trebušaka in hčer, toliko huje je hlepel, kako bi se znesel in svoje nevoščljivo srce ohladil nad njima. Ali kako? Da mu odkloni podložnih prijaznost, ter tako izpodnese njegovo blagostanje, to se mu zdi nedosegljivo: bili so mu preveč udani! Ali kako drugač vendar vresničiti svoje naklepe? Ta uganka mu noč in dan greje in beli glavo.

Preduhtovaje to naleti Mavrin necega poznega večera na Tiktaka. Pri vrču vina se njun pogovor zvrsti že o marsičem, ko beseda nanese tudi na graščaka Trebušaka. In tu mestni glavar kmalu spozna, da tudi temu, njegovemu novemu znancu gospodar na Karneku nič kaj ni v čislih, da, iz daljnega moževanja celo posname, da Tiktaku je Trebušak še prav prav gorak! In ko potem živo povpraša po vzroku, izvé na svoje največje veselje, da ta čudni mož, ki njemu tako zelo po srci govori v marsičem, je pa potomec onega Habakuka, ki je bil po tistih Gallenbergovcih pretrpel krivico še večjo od njegovega deda. Mavrin od zgolj radosti ne vé kaj početi, da je našel takega človeka! Ne more si kaj, da bi tudi on temu ne razodel: kakó in koliko da je tudi njemu do Trebušaka, ter zakaj to? Po tem začne strastno šibati in udrihati po graščaku in njegovem zarodu, k čemur mu Tiktak navdušeno pribija. To ga na zadnje tolikanj izpodbode, da mu po malih ovinkih zaupa svoje skrivne, zagatne želje.

„Ali kakó bi človek le prišel mu v živo?“ praša strastno Mavrin vpiraje svitle oči svojemu tovarišu v resasti obraz.

„Mala skrb! zavoljo tega sem jaz davno storil že zdatno stopinjo“, odgovori prevzetno Tiktak.

„Kaj res?“ čudi se glavar in oči se mu žaré. In pomeknivši se bliže tje k njemu pa natočivši mu kozarec do vrha začne ga sladko nagovarjati:

„Dej, meni brez skrbi poveš, kakó si ti tako možko izduhtal to reč?“

„Tako-le: našim meščanom je proketo še živo v spominu, kaj so že iskušali, pa kaj jim je toraj še pričakovati po teh tujih, nemških, krvopivnih klôpkih, ki se po vrhi slovenskih gričev in goric nasajajo v nepristopnih stavbah, da nas tako brezskrbneje deró do nazega, in nas bodo! To se jim še in še zabiča s pristavkom, da ta Karnečan nas nekaj boža le zató, da bo njega naslednik toliko huje drl nam jermena raz stegen. Pa še nekaj. Ljud je lehkoveren in poln praznih vraž. Jaz sprožim: grajščakova hči je čarovnica, in videli bode, kako se bodo potlej spogledovali s Trebušakom!“

Mavrin strmi, kakor zamaknen. Sodil je bil

namreč tega človeka doslej takó, kakor meščanje sploh; zdel se mu je čudna, nerazvozljiva uganka. Ali pri ti priči razvidi, kakó popolnem se je motil o njem! Zdaj na enkrat spozna, da Tiktak je le premeden človek, da kmalu ne tacega! In jame se mu na vso dušo priverjati, da tako modre pa prebrisane glave nima celi Kamnik, niti je ni tri dni hodá na okoli.

„Le stojte!“ nadaljuje poprejšnji ravno dušno, kakor da mu ni bogvé koliko na tovariševi hvali. „Pa jaz samo s tem nisem še pobotan s Trebušakom, in mislim, da tudi vi ne, ka-li?“

Ker po seh mal Mavrin le prikimuje le odmajuje Tiktaku, na katero plat namreč se njegova beseda boljše nalega, pové le-ta brž na vsa usta, kam méri, rekoč:

„Kedar Kamnik začne režati gor v Karnek, pojdem, pa njega ali njo ali pa oba dva potipam za goltanec. Ali vsaj eden — eden pa mora pojéti, prokleta bodi!“

„Mora, če vse ne vem kaj!“ pritegne Mavrin in pristavi podpihovaje ga:

„Kaj tvoj ranjki Habakuk pak je moral umreti, in moj ded moral trpeti tako krivico! — Samo, kako-le bi ti tem vragom prišel v okom, brez svoje škode in nevarnosti, to?“

„Nič se ne bojte! Že vam spazim to kugo in pa zalezem, že! Sicer pa sem s to rečjo tudi že blizo pri kraji.“

Na to se mu izpové, kakó in po kateri poti misli, da utegne najročneje dognati po zdaj vzajemni natečaj, zagotavlja je mu, s koliko večim pogumom in veseljem se vrže zdaj na-nj, ko ž njim tudi še glavarju postreza. Po tem in po vsem se Tiktak tolikanj prikupi Mavrinu, da mu mora za trdno obljubiti, da ga od zdaj za naprej prav pogostoma, pa kolikor mogoče skrivaj obiše; češ, saj mu ne bode zastonj, če dobro dovrši, do česar se je odmenil.

Nekaj dni po tem shodu na enkrat počí v mestu glas: Ida, Trebušakova hči, je čarovnica! Tistikrat zares sosebno babjeverno ljudstvo, ki je skoraj sleherni okršaj svoje posvetne sreče kar na vrat na nos pripisovalo zavidljivim čarovnicam, ter že komaj trpelo, da se mu s prstom pokaže kdo, na katerega bi zvrčalo vso svojo sumnjo in togoto: popade le-to novico, kakor lačen pès oprežano kost. Nihče ne poprašuje, od kod? če je res, ali ni res? Vsak le navaja brez števila reči, ki mu pričajo, da Ida je res tista hudodelnica. Ker so nekateri pripovedovali, da tudi Tiktak sodi njo, vrjeli so vsi toliko trdneje. In proti Karneku, kamor so Kamničanje ravnokar blagoslovljaje ob-

račali obraze, tjekaj gor je zdaj donelo preklinjevanje, neznano groženje, in vzdigale so se tudi že žugajoče pesti. (Dalje prih.)

Na Angležko se grem ženit.

V.

Bir eji šarab ve bir dilber avret
iki taty zehir dir.
(Dobro vino in krasna ženska je dvoje
sladkihstrupov). Turski pregovor.

Oprosti mi premila Zora, da sem z dolžnimi dopisi dalje časa zaostal. Nastopil je čas, ko človek, in sicer tudi filogamotnik, na vse drugo misli, nego na pisanje, došla je spomlad, poletje, in kdor more, pobegne iz mestnega zidovja na deželo, ako že za dolgo časa ne, vendar na kakšen „picknick“ poleti.

Jaz sem z denašnjim dopisom na filogamotičnem pikniku ali izletu. Bilo je na veliki petek v jutro; solnce je z rudečim obrazom gledalo na dimnooblačni London, v znamenje da bode lep den. Da, in to ti je veselje, kadar je tukaj na veliki petek lep dan, ker ta dan je početek občega razveseljevanja po celem pravokristjanskem Angležkem.

Ker se jaz deželnim in družbinskim običajem konformujem, podal sem se toraj rano brez obziranja na slovečo železnično postajo: Charing-Cross, in odtod z izbrano pikniško družbo v krasno primorsko mestice: Hastings. Družba naša je bila mnogobrojna, posebno pa jo je odlikovalo ženstvo.

Glavarica bila je gospa Bubbles, mati šesterih filogamotičnih hčeri, katere so vse „charming“ čarovnice, vsaj očarale so bojda že nekatere krščene dvonožnate živali. Poleg teh še imam omeniti blaženo trojico, s katero sem od Dunaja v London potoval; zlega se človek težko reši.

Prišedši v Hastings, podali smo se brž na „beach“ t. j. na pesek morskega obrežja. Tamo smo se v grupah razgarali, kakor je vsakteremu vgodno bilo brez ikakšne ceremonije, in gledali smo valovje, kako se je ob priteku proti nam zaganjalo. Komaj smo se v tako primerne pozicije spravili, priromali so fotografi s svojimi aparati in nam prigovarjali dati se fotografirati. Na piknikih je človek za vse pripraven, torej so tudi ti artisti brez dolge debate svoj posel, kakor želeli, dobili. Fotografije na steklenih ploščicah so bile brž gotove, in jaz filogamotnik sem na radost vseh ležal v krogu naj starših matron. Nam tako le-

žečim so se brž osli za jahanje ponudili, in od večine jih je društvo radostno sprejelo. Ves filogamotični ženski in možki svet zasedel je sivec ali se jim inace pridružil, le jaz sem mirno med starimi matronami na bregu zaostal. Reverendni gospod Screamer, mlad in nadepoln angleški duhoven, je prvi osla zasedel in korajžno vodil oslovsko procesijo; za njim je pogumno cipljala Miss Betty, naj starša hči Bubbles. Za njo je jahal M. Sweetheart, liričen pesnik, in tik njega premiljena Miss Laura; za tema je butal mršavega osla nek politikar Mr. Wash itd. zastonj bi vse notabilitete našteval. — Takšno oslovsko procesijo ob pešnatem morskem obrežji hodi celi svet, sem si na tihem mislil jaz, pri tem ko so blage matere zamakneno na svoje hčerke Amazone in njihove oslirje (ker kavalirje bi ne bilo prav reči) v spremstvu gledale.

Osla jaše na glas pobožen clergyman, osla jaše brizgava koketa, osla buta politikar, na oslu se spenja poet — kdo še ni v oslovskem tiru? — Pa kako vbogi in revežni osli ste možki, kadar vas ženske zabrzdajo in zajašejo! — Po tej kavalakadi t. j. oslariji, poda se nas cela družba kakšno uro hoda peš od Hastings-a na prekrasno primorsko visočino, kateri se pravi „The lover's seat“ (ljubčev sedež). To mesto je res kakor navlašč stvarjeno za sanjarske in obupne zaljubljenec: tik šumečega morja vzdiguje se vedro visoka skalnata stena, kateri je na vrhuncu prijazna trata in diven razgled na vse strani. Ako bi ne bili Grei na svojih raznoličnih obalih si zmislili povest o Psihi in Amorju, tukaj bi jo bili Angleži.

Sicer pa pripoveduje na „ljubčevem sedežu“ vsakteri cicerone, katerih tudi tukaj ne manjka, otožno povest dvoje srečnih in nesrečnih zaljubljenec, katerih dogodba je v prosto prozo poangležena grška poezija. Na to poetično višino se nas vsede cela družba, in naravno je, da na takšnem mestu je moral nastati razgovor o zadanem predmetu, o ljubezni, namreč: kako čarobna je ta moč, kako ona s poezijo lahko podaja peruti človeku: „da iz meglene dvigne se nižine krepko v neba jasne se višine, kjer glasno škerjanec zibaje si peva, kako je sladka, kako je bridka, bog in naši poetje vejo kaj še vse.“ — Seveda meni se je slabo v tej družbi godilo: nezgodna Angličanka, kateri sem se na potu v London izpovedal, me je povsodi za strašnega posebneža, nezaslišanega materialista, nesrečnega hladnokrvneža, nevernega človeka proglasila, tako da sem vsakemu društvu nekaj kuriosen monstrum,

katerega vsakdo od strani radovedno pogleduje: ta filogamotnik! — Po občih vsestranskih opazkah, začne reverendni gospod Screamer, kateri je ves zamaknen klečal pri nogah Miss Betty-nih, svoj dolgi govor o ljubezni; rekel bi, da bila je to oportunitetna prodika. Potrpežljivi čitatelj, menda mi ne boš zameril, ako iz nje nekoliko posnemem. — „Bog je največa, najpopolnejša, najsrečnejša ljubezen“, začne naš reverendni gospod; — „ljubezen, ki se v našem srcu vžge, je iskrica božja, katera doide kakor blisk in nas splamti, da v strastnem ognju žarimo. Čujte, kaj pravi Tomaž Kempijski: Beatus, qui intelligit, quid sit amare! Nihil dulcius est amore, nihil fortius, nihil altius, nihil latius, nihil jucundius, nihil plenius nec melius in coelo et in terra.“ —

Kakor naši nekateri prodikarji kmečkim poslušalcem latince citujejo, tako tudi angleški duhovni govorniki ženskam; seveda vse za večji efekt; in, da se koj porazumimo, tako lovim tudi jaz svoj efekt; da kedar sam nič ne vem, — kar se meni največkrat godi, — to opetujem, kar so drugi rekli. — The Rev. Mr. Screamer je v koncu svoje prodike opominjal: naj toraj se nikdo ljubezni, tej nebeški blaženosti ne odteguje, naj časa ne gubi, naj nikdo tega, kar je v njem božjega, ne zadušuje, in končaje s Tassom:

Perduto è tutto il tempo,

Che non in amar si spende, —

je tako milo v predmet svoje ljubezni oči zatonil, da bi se bil v njem vtopil; le škoda, da Betty ni bila „morje ljubezni“, kakor je nek poet djal, temoč okorna solidna masa. Screamera je družba s čutljivo in spoštljivo vernostjo poslušala in mu z mnogimi: hear, hear! (čujte čujte) svoje priznanje skazovala. Jaz, neokretni proselit, nisem rekel ne bev ne mev: pogledal me je zato od strani nek starejši samec pa vendar še filogamotičnih misli, — Mr. Broom, in nastavl je o ljubezni filozofično razpravo. On reče pri priliki: „Racionaliste, materialiste, atheiste in kakor koli se ti ljudje brez vere in srea imenujejo, pač ravno naša ljubezen prepričuje, da je bog, da človek ima neumrjočo dušo, da so nebesa in pekel, kamor duša po svojih zaslugah doide. Ljubezen nam tudi jasno kaže, kakšna so nebesa in kakšni je pekel. Največa sreča, največa sladkost, največa blaženost za nas, ki ljubimo, je v ljubezni. Kar nam pri nji popolno zveličanje krati, je naše telo, ki nam kakor kletka neizmerno blaženost omejuje: ko se rešimo teh oklepov, zletimo svobodni in združimo in spojimo se v veseljnosti božje ljubezni, katero nebesa imenujemo. Temu

nasproti pa je sovražstvo zavist in vsakatero nasprotje ljubezni že na zemlji največje zlo in to nastane po smrti popolno peklo.“ — Po mnogih takšnih govorih, presladkih besedah, premilkastih pogledih in globokih vzdihih počelo se je bolj solidno opravilo, pikniška južina; vendar bes naj vzame vse zaljubljene in profesionalne govornike in pesnike, kateri še človeku pri jedi miru ne dajo. Komaj si je eden svoj glažek natočil in ga po dolgem in širokem ustanji popil, že drugi ustane s svojo kupico, ter visoko čenča poprej ko jo globoko zlije.

Napitnice so pri vsakem društvu pravo mučenstvo, pa največi „thierquäleri“ so med zaljubljeni, kder vsakateri svoji ljubici napiva, strašno gorje, ako je poleg tega zaljubljen liričen pesnik, ki svoje rime mjavkuje. Tako prijetno in ugodno smo bili na zeleni trati razgarani, kakor blaženi v raju; imeli smo vsega, kar nam je srce pozelelo: polne cekre pečenk, vsakoršnih močnikov — cakes, buns, puddings, gospa Bubbles je skrbna mati, — šery, porto in šampanjec nam je bil na izbiro, solnce je sijalo od zgor, morje šumljalo od zdol, ptičice so žvergolele za nami, deklice se smehljale med nami: kratko da rečem prav dobro smo se imeli na ljubčevem sedežu a samo pesnjakov nij bilo: ti slavolaži so vendar vsoradost — barem mojo — pokvarili. Mr. Sweetheart, z neprestanimi napitnicami še nezadovoljen, lopi po nekem črepu, da bi na se pozornost vzbudil, in začne svoje pesmice deklamovati, seveda vse na čast svoji pričujoči Dulcineji. Vem, da ti še najbolj radovedni in potrpežljivi čitatelj ne boš zahteval, da bi ti jo katero teh pesmic poslovenil, ker takšnih „skložen“ in „klamor“ mi Slovenci že od več imamo, od Preširna do zadnjega še slovečega Preširnčiča. Jedro vseh takšnih pesmic so zdihljeji in čudoviti epithetoni. Res, za toto pesništvo bi ne bilo boljšega znaka, nego ciganski kovaški mehi. Ko je naš slavni pesnik opazil, da se ni cela družba za njegove pesmi brigala, in da smo nekateri materialno misleči prozaiisti med njegovim deklamovanjem šampanjske butilje odbrčevali in s čepi pokali, si mož nemore kaj, da bi nas ne okaral in nam naše zanikrnosti ne pokazal. On začne fantazirati takole: „O da bi spoznali v svoji neokretnosti ljudje materialistni, kaj je narod brez poezije! Oj ti poezija, nebeška deva, človeškega ti ne zapusti roda! Ti blažiš, ti tolažiš sanjača, človeka sentimentalca, zaljubljenca, toraj spremljaj ga ti, kadar po trudnih temnotnih potih brodi! ti spremljevalka zvesta mu bodi, ti tolažka, ti upanje, ti sreča, ke-

dar ga nezvesto dekle zapusti in pred zdihljeji njegovimi beži. Ako je zaljubljenca pod oknom hladno, ti ga ogrevaj, ako vroče, ti ga hladi, otiraj ti mu pot in solze vroče, — (to je sicer lahko, ker zaljubljen pesnik se brez solz joče in brez pôta pôti), — ti poezija človeku zdihajočemu mati bodi, saj on je tvoj oče! Ah in joj! joj in ah! kakšen pa je sedajni svet! — Vse se v tesni materiji pogreža in našo ljubo poezijo le tedaj ljubi, kedar mu prebavljati pomaga in ga prebavljeno“ — da ti vraga! — Pok! odbrčila se je zadna šampanjska butilja, — pij, poeta, pij! mu vskliknemo, otožni poetje tudi morajo živeti, mu veselo pritrknemo. „Raj srcu podaja naj sladke paše, ko želodec poln je drobnekaše!“ — Nazaj! kaj filogamotnik? ti vpletaš verze in rime brez apostrofov? Nič prav zadovoljen mož se ne kaže — vendar pije.

Po teh ovinkih je treba, da kratko svoje posebne zadeve omenim. Vsakateri izmed možkih pikničarjev si je izbral za pajdašenje svojo damo, svojo punčico, kateri niso bili zaljubljeni, krožili so tudi s tremi; kar se pa mene tiče, pozvolil sem si tri najstarejše matrone in v njihovem krogu sem tičal neprestano. Pa naj nikdo ne misli; da bi to za filogamotnika moje barve kaj nenaravnega bilo: to je zahtevala zdrava politika. Vsaktera teh reverendnih dam ima nekoliko filogamotnih hčeri; ko sem sedaj vso mi mogočo galantnost njim skazoval, mislilo se je, da se zavoljo njihovih hčeri tako štulim, pa teh je celi ducent, katero bi toraj si za nevesto želel? Govoril sem tudi z vsakaterim dekletom le kolikor so razmere zahtevale in kolikor me je ljubosumna norčarija pričujočih zaljubljenecv zanimala. Ker si prav ex offo neveste iščem, prepričana je bila vsaktera in mislil si je vsakteri, da si eno izmed teh zvezdic volim: iz tega vse obče sumničenje, sladki nasmehljaji in mrzki pogledi. Neverjetno je, koliko vznemirja že mrčav komaj pogleda vreden medved prouzročiti more; kakšno nevihto še tedaj krasnolik lev v nježno trklajočih sreih razburi! — Pa kakor si koli, v družbi takšnih mater, ki imajo za ženitvo pripravne hčere, in bi jih rade spečale, je kaj zanimivo. One so vsakim filogamotnikom sladke kakor med in bolj zgovorljive, nego vsi učitelji govorništva. Vsakteremu sto in stokrat živo popišujejo svojo rodbinsko srečo in veselje, svojo premodro gospodinstvo in preblago odgojevanje nadepolnega poroda. Soprogovega imena nikoli ne spregovorijo brez njeznega pridjevka „my dear“ husband (moj dragi soprog)! in otrok: my dearest children. Tako

sem zvedel od dobrih mater vse lastnosti in čednosti njihovih predragih hčer, da, še tudi njihove napake so se mi povedale, pa te so tako zale, tako ljubke, da se mi skoro še bolj nego prave odličnosti bi dopadati morale. Ko sem tako spredel telesne in duševne lepote teh nadepolnih Albijonk, bi pač imel vzdihniti: srečni možje, ki boste takšne žene imeli! vendar jaz nisem za

teh nobeno! — Nehote mi doidejo na misel Swiftove besede: The reason why so few mariages are happy, is because young ladies spend their time, in making nets, not in making cages. (Uzrok zakaj tako malo ženitev je srečnih, je, ker dekleta potrošijo svoj čas bolj za nastavljanje zanj, ko pa za napravljanje kletk.)

Dil ademy bejan eder.

Oddel za znanost.

Kralj Samo.

(Spisal profesor Franjo Fašing.)

(Dalje.)

Ali je Samo bil trgovec? Težko je določiti, na kaj je Fredegar mislil pri besedah: „negotium“ in „negotians“, ali na trgovstvo, ali na vojaštvo? Pri Fredegaru le na treh mestih nahajamo izraze: negotiator, negotium in negotians: v pogl. 35, 68 in 48; na obeh prvih se nikakor ne dá misliti na drugega kaj, nego na trgovce. Praša se, je-li se ima besedam na dotičnem mestu v pgl. 48. podlagati kak drug pomen²⁰⁾? „Kaj hočejo“, opomenja Palacky²¹⁾ „tujci trgovci pri Bohemcih? — za časov, ko je tukaj bojevalo se za narodno neodvisnost. Kaj naj bi verjeli, da bi bili ti Slovani prispeli na tako visoko stopnjo civilizacije, da bi v letih 623. in 630. tako važne bile todišnje trgovne razmere, o katerih sicer nikjer drugod ne omenja Fredegar? Ali je on tudi tukaj morda mislil celo na trgovanje z robovi, kakor v pogl. 35 (Bilichildem a negotiatoribus mercaverat)? Pa robstvo je pri Slovanih tadaj bilo nekaj nezasišanega. Med njimi ni bilo še nobenega neprostege, celo vjete vojake so proste odpuščavali ali jih obdržavali pri sebi.“ —

Mari „negotians“ tedaj kaže na vojaka, „negotium“ pa na vojaštvo, kakor méni Pelzel? Vendar temu nasprotni zdita se obe zgorej navedeni mesti v pgl. 35 in 68. Pelzelovo razlaganje je jako zapeljivo, morda tudi ne ovrgljivo. Sklicevaje se na to, da „negotium“ je v srednem veku rabilo se tudi za „bellum“, prestavlja spodaj navedeno mesto²²⁾ tako-le: Neki mož, Samo po imenu, iz franškega kraljestva, nabral je veliko

vojakov, ter napotil se k Slovanom, da bi za plačo služil jim v vojni²³⁾. „Da nun“, pravi Pelzel, „die Slaven sich empört hätten und zum Kriege rüsteten, so ist es natürlicher und den Umständen angemessener, dass Samo mit einem Haufen Truppen ihnen seine Dienste angetragen hat, als dass er aus den Niederlanden mit Waaren gekommen sei. Es war überdies in alten Zeiten, wie man aus der Geschichte weiss, sehr gebräuchlich, um Sold zu dienen, welches, auch eine Art negotii im rein lateinischen Verstande heissen kann“²⁴⁾.

Kar Fredegar na drugem mestu tega istega poglavja (c. 48) piše, potrjuje še pravilnost tega njegovega razlaganja. Pelzel prevaja ga nadalje²⁵⁾: „Als die Wenden ihr Heer wider die Hunnen ausziehen liessen, zog der bei ihnen in Sold stehende Samo mit ihnen. Hier zeigte er so viel Tapferkeit, (utilitas), dass eine Menge Hunnen durch das Schwert der Wenden niedergemacht wurde. Als die Wenden den Heldenmuth Samos sahen, machten sie ihn zu ihrem Könige.“ Ko bi Samo bil trgovec, moralo bi omenjeno mesto po Pelzlu prestavljati se tako: „Ko se Veneti vzdignejo proti Hunom, gre trgovec Samo z vojsko. Trgovaje si tukaj pridobi toliko koristi, da Veneti veliko množico Hunov posekajo z mečem. Ko Veneti sprevidijo, na kolik dobiček jim je Samo, naredé si ga za kralja.“

Po do sedaj navedenem Pelzel sklepa, da Samo ni bil nikakoršen trgovec, nego vojak, ki je v družbi svojimi rojaki prišel iz sosedne srbske pokrajine, da bi v slovanski vojski bojeval se proti Obrom. Pelzel nahaja, da se Fredegarovim podatkom nima zaupati, vendar jih ne zameta, ampak le skuša podtikati jim drugačen zmisel, kakor-

²⁰⁾ Fredegar c. 35 . . . cum Theudebertus Bilichildem habebat uxorem, quam Brunichildis a negotiatoribus mercaverat — c. 48. . . Samo . . . plures secum negotiantes ascivit, ad exercendum negotium in Slavos perrexit — Samo negotians . . . ibique tanta ejus fuit utilitas. . . c. 68. Eo anno Selavi in regno Samonis negotiantes Francorum cum plurimam multitudinem interfecissent et rebus expoliassent. . .

²¹⁾ Razpr. o Samu, 397.

²²⁾ str. 226. Temu v dokaz navaja Pelzel primer po Cosmas-u, kjer naj bi: confecto negotio, velelo se „po končani vojski“, kar naj bi veljalo tudi o Fredegaru, češ, da to se razvidi iz sodržanja.

²³⁾ Fred. c. 48. Homo quidam, nomine Samo, natione Francus de pago Sennonago plures secum negotiantes ascivit, ad exercendum negotium in Slavos, cognomento Winidos, perrexit, Selavi jam contra Avars, cognomento Chunos et regem eorum Gaganelmum coeperunt rebellare.

²⁴⁾ Pelzel 226 in 227.

²⁵⁾ Fredegar c. 48. Cum in exercitu Winidi contra Chunos fuissent aggressi, Samo negotians cum ipsis in exercitu perrenit, ibique tanta ejus fuit utilitas, ut mirum fuisset, et nimia multitudo de Chunis gladio Winidorum trucidata fuisset. Winidi cernentes utilitatem Samonis cum super se eligunt regem. — Pelzel 227 in 228.

šnega ni morda hotel pisatelj²⁶⁾. Sicer pa naj ta Pelzelov nazor bude pravi ali ne, zadostuje nam. Dozdeva se, da so Fredegarove vjemljive besede: „Sclavi jam contra Avaros coeperunt rebellare“, zapeljale ga na njega. Naj je tedaj Samo bil že to ali ono, kaj ni mogel pač kot trgovec ravno tako dobro kakor kot vojščak vdeleževati se boja ter skazovati se junaka? V obeh slučajih bi toraj „utilitas“ bila vojaška hrabrost, ne pa trgovinski dobiček. Ako se tedaj dá v naposled omenjenem Fredegarovem mestu c. 48 „negotians“ prevajati „trgovcem“, kar njegovega zmisla nikakor ne premenja po našem mnenju, potem utegnejo te besede tudi na predidóčem mestu taistega poglavja pomenjati ravno tisto. Skusimo zdaj prevesti obe ti mesti: V letu 623. stopi neki Samo v zvezo z večimi kupčevalci in trgovaje ide k Slovanom. A Slovani začno že takrat, vzdigati se proti Obrom. Ko Slovani gredo nad Obre, tudi Samo spremlja izhajajočo veneško vojsko, in hrabrost njegova se skazuje po čudovitem načinu. Veliko množico Obrov poseka meč Venetov.

Prašajmo se: Kaj je Samo vedel sploh, da se oni Slovani že pripravljajo na boj proti Obrom? Morda je le primerilo se, da je Samo baš otoraj za vojske prišel k Slovanom. To se razume, da trgovanja ni bilo več. Čudno tedaj ni, če on kot Slovan s svojimi tovariši pristopi k zatiranim bratom po rodu, ter jim pomaga pribojevati si neodvisnost od Obrov. Ali, če je Samo iz rodú tačas že Frankom podvrženih Veletov, neprijazen franškemu gospodstvu, češ, da gre trgovat napotil se k svojim sorodnikom, mari ni mogel morebiti imeti na mislih, nastanoviti se pri njih? Kaj je naravneje, da Samo bežeč izpod franškega gospodstva pomaga oprostiti se oberskega?

Združimo toraj oba nazora, da je Samo bil vojak ali trgovec, ne spodtikajmo se nad tim, da pravimo, Samo in njegovi sopotniki so bili oroženi kupčevalci, kateri, ker zaradi vojne Slovanov proti Obrom niso nahajali nobene prilike za trgovanje, so služevali v vojski; kajti „iz slovanskih virov vemo, da tako zvaní: „hosté“ (gostje) t. j. iz inozemstva prihajajoči veliki trgovci so ob enem tudi vojevali, ter da so v vojskah vodili cele čete“²⁷⁾.

Zdaj, ko menimo vtrjeno Samovo vojaštvo in stan njegov, zastavlja se nam samo ob sebi vprašanje: Kateri Slovani so bili, ki so z njegovo pomočjo odvrgli obrski jarem, in njega si naredili za kralja? Je-li so bili karantanski Slovani, katerim je gospodoval Samo, kakor nam izrečno sporoča Anonym, ali so bili bohemski Slovani, kakor neki po pravici smemo soditi po Fredegarovem pričevanju? V tem, ko Anonym Sama čisto določno imenuje karantanskega kneza in s tem tudi odkazuje, kje in koliko je bilo njegovo kraljestvo (Štirsko, Koroško in izhodno Tirolsko), pušča nas Fredegar navidezno v negotovosti, kod so stanovali Samovi Slovani, imenovaje jih „Winidi“ (tudi Sclavi), ime, katero ne omejuje samo enega roda, nego se posebno še

prilaga ruskim, karantanskim, češkim in drugim rodovom, zlasti pa polabskim Slovanom²⁸⁾. Krivo bi bilo, ko bi pod tako splošnim imenom: „Winidi“ (Veneti) razumevali samo karantanske Slovane, ker Anonym izrečno pravi to; zakaj če pomislimo, da dotični podatki Anonyma, živečega polutretje stoletje pozneje od Sama, nasprotujejo sebi in zgodovini, budé po tem opravičene pomislíke, ali je zanesljiv in verojeten oni izgovornik; v tem ko bliže stoječega Fredegara sporočilo dela vtisek prosto pripovedovanih resničnih dejanj, katerih se veliko prav dobro dá spraviti v soglasje z drugimi sporočili, ali vendar se vsaj zavreči ne morejo. Le-ti določni Anonymovi podatki nas toraj nemalo ne motijo, da ne bi sledili Fredegarovim sporočilom. Če tudi nam ta letopisec nič na ravnost ne pripoveduje, kje in koliko je bilo kraljestvo Samovo, kaže se nedvomno po njegovih sporočilih, da on njegovo središče stavi v Bohemsko, in vvaživši to vprašanje bodemo spoznali, da Anonymovemu pripovedovanju nimamo verovati.

Objasnilo zdaj držaje, katere nam podaje letopisec sam. „Franki, Alamani, Langobardi, veli se, napadejo pokrajine Slovanov. Ali prvi so v tridnevni vojski pri Wogatisburgu določivo potolčeni. Potem Veneti zapored večkrat vničujoč navalé v Thüringe in sosedne župe. Drvan, srbski knez, poprej pod franškim gospodstvom izroči sebe s svojim ljudstvom pod varstvo Samovo“²⁹⁾. Po teh Fredegarovih sporočilih je jasno, da ima Samova glavna moč iskati se na severnem kraji Donave, v denašnjem Bohemskem, ne pa v Karantaniji. Ali bi Frankom pač treba bilo velike vojne, ali pomoči Langobardov, da vspehom zagrabijo malo Karantanijo in se maščujejo nad krivicami, prizadetimi franškim kupčevalcem? Samova moč je morala silovita biti, ker je za njeno strahovanje trebalo tolike, silne natezivnosti franškega kraljestva. Po Pavlu Diakonu izvedamo, da karantanski Slovani vojskovaje se z Bavarci so dostikrat užugani, in da morejo teh braniti se le s pomočjo Obrov. Ali bi bili ravno tisti karantanski Slovani mogli vspešno zoperstavljati se Frankom v zvezi z Langobardi? Težko. Čudno je nadalje, da Fredegar nič več ne omenja, da bi bili Alamani in Bavarci še pozneje kedaj napadli Slovane na južnem kraji Donave; kar ni nevažno pričevalo proti karantanstvu Samovemu! To, da so Slovani nepresledno napadali Thüring, kaže, da je Samo prestoloval v Bohemski. Karantanski Slovani bi bili napadali le Bavarsko, nikoli pa ne Thüringa,

²⁸⁾ Šafařík II. 92 f. 329 f. 386 f. 437 f. 493 f. 547 f. 514 f.

²⁹⁾ Fredegar c. 68. Aastrasii vero cum ad castrum Wogatisburg ubi plurima manus fortium Winidorum immoraverant, circumdantes, tridus proeliantes, plures ibidem de exercitu Dagoberti gladio trucidantur, et exinde fugaciter omnes tentoria et res, quas habuerunt, reliquentes, ad proprias sedes revertuntur. Multis post haec vicibus Winidi in Thoringiam et reliquos vastando pagos in Francorum regnum irrunt. Etiam et Deruanus, dux gentis Urbiorum, qui ex genere Sclavinorum erat, et ad regnum Francorum jam elim aspexerant, se et regnum Samoni cum suis tradidit.

²⁶⁾ Palacky, o Samu, 396.

²⁷⁾ Šafařík II. 418. nota 1.

tako odležnega! Sicer pa celo nimamo misliti, da bi bili le in le zahajali v daljni Thüring, svoje domovje pa puščali sovražnikom, Bavarcem in Langobardom. Kdo hoče verjeti, da je srbski knez, Drvan, čegar kraljestvo je prostiralo se poleg Labe in Sale³⁰⁾, iskal karantanskih Slovanov na pomoč! Nerazložljivo je tedaj, da bi bili karantanski Slovani vojevat se hodili v tako odročno deželo, in še menje, da bi bil Drvan zaupal se varstvu kneza,

³⁰⁾ Šafařík II. 513.

čegar kraljestvo mu ni mejilo. Kaj bi bila v takem slučaju koristila mu zveza sè Samom, njim, ki je otrebel se franškega gospodstva in zato moral v vsakem trenutji biti si v svesti, da Franki se maščujejo nad njim³¹⁾? Samovo kraljestvo pak je dovolj močno, da se zoperstavlja Frankom, da se celo napadovaje jih ponaša proti njim.

(Dalje prih.)

³¹⁾ Muchar X. 58 f. — Palacky, zgod. bohem. I. 77 f. — Pelzel 236 f. — Šafařík II. 417 — Luden III. 581.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Valentin Mandelc.

Prineski za jegovi životopis, nabral Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Die Freuden reduzieren sich so ziemlich auf die Augenblicke, in denen ich Geld bekam, und es nimmt mich geradezu Wunder, dass ich nicht auf halber Bahn halt gemacht und zur Elle gegriffen habe, um Krämmer zu werden. Die Leiden zogen sich aber durch mein Leben, wie eine Gewohnheitsstunde; es wäre an der Zeit eine gründliche Absolution. — Am Gymn. lernte ich alles, was vorgeschrieben war, dieses so, jenes so, je nachdem ich mehr Lust zu diesem oder jenem Gegenstande hatte. Die meiste Freude machte mir übrigens das, was nicht zur Schule gehörte, die Lektüre der modernen Klassiker. Wenn ich jedoch hier in einem Chaos wandelte und nur kargen Nutzen schöpfte, so ist es nicht meine eigene Schuld; meine Lehrer scheinen eine Anleitung nach dieser Seite für ziemlich überflüssig, andere wohl auch solche Lektüre für gefährlich gehalten zu haben, wie ich es aus einem Gespräche mit einem H. Lehrer in der 8 Gymkl. ersah, der mir die Lektüre Schillers und Göthes abrieth, denn, meinte er, ich könnte doch nur Gift einsaugen. Ich führe diess nur deshalb an, weil ich mich damit vor mir selbst entschuldigen pflege, wann mir der Gedanke kommt, ich hätte in jener Zeit zu wenig gethan. Dass ich indess dennoch aus jenen und andern Klassikern vieles las, kam daher, dass ich dieseiben durch gütige Vermittlung eines mir gewogenen Mannes aus einer Privatbibliothek bekam; denn in der VII. und VIII. Klasse konnte ich in den Lesestunden die Licealbibliothek, die nebenbei gesagt, sehr gut ausgestattet ist, wegen des vielen Unterrichtes, den ich zu geben hatte, nicht besuchen, in den früheren zwei Jahren wurde mir aber das wenigste von Schiller und Göthe u. s. w. in die Hand gegeben, während man z. B. einen Kotzebue mir zu geben, nicht den geringsten Anstand nahm.

Einige Zeit hatte ich auch nebenbei auf das Erlernen der italienischen und französischen Sprache verwendet. In der ersten habe ich es gar nicht weit gebracht, mit der zweiten steht es

besser. Nebenbei blieb mir aber das Studium der Muttersprache, der Slovenischen, das liebste. In meinem ersten Universitätsjahre studirte ich auch die russische Sprache und las die Klassiker Puškin und Lermontoin Original, so wie einiges andere weniger bedeutende. Hauptsache war mir das Studium der durch hohe Verordnung für die Gymn. Lehramtsprüfung vorgeschriebenen Gegenstände“.

Prečestiti brat rajncega g. Anton Mandelc nam je priobčil v prijateljskem pismu sledeče vesti, ki zadevajo svojega brata učiteljsko in literarno delavnost, dalje zadnje trenutke jegovega življenja. Mi je podajemo nespremenjene našim čestitim bralcem. Brat Anton piše:

Leta 1859. v jeseni bil je dekretiran v Varaždin. Sam je večkrat pripovedal, da je bilo nekoliko težavno v početku vse v šoli hrvatsko razlagati. Toda v družbi z gg. Voljavcem in Žepičom se je kmalo privadil. Leta 1863. v jeseni šel je na Dunaj, da bi izpite dovršil. Bil je tam do pomladi leta 1864. ali vsega ni opravil. Potem je bil doma do jeseni, in v jeseni dobi dekret za Karlovec, kjer je bil do smrti, 7 let in 7 mesecov. Zarad bolehnosti je izpite vedno odkladal, in še te lansko leto pred pustom jih je dovršil v Gradcu — pa le sa doljno gimnazijo. O njegovih spisih vem samo toliko: V osmi šoli so se vadili v slovenski pisavi pokojni brat, Vencel Rič, ki je že umrl 31. julija 1855.; gg. Erjavec, Tušek, pokojni Sim. Jenko, za druge nevem v listu imenovanem „Vaje“. O tem bi Vam g. Erjavec ali Tušek kaj več vedili povedati. V „Glasniku“ ste bili dve novelitiskane: Jela in Ceptec. Koliko iger je predstavil za dramatično društvo Vam nemorem naznaniti, najbolje bi to vedel predsednik g. Grasselli. Med ostalimi papirji sem dobil iger: „Dr. Robin“, ki sem jo dal g. Grassellitu.

Mnogo časa se je trudil z Favstom. Dokončal je prestavo že pred kakimi petimi leti, ali pill ga je še vedno. Zvedel sim v Karlovcu od nekega njegovega prijatelja, da mu je nekdo že ponujal zanj 300 gl. ali rekel je, da še ni popolnoma opiljen. Rokopis sem s saboj prinesel in ga izročil g. Grassellitu, naj ga dramatično društvo pregleda, presodi, in v natis da. Tudi nekatere pesmi sem najdel predstavljene, kakor „Lijak“ od Gedeona v. d. Heide „Najlepši nas mehlijaj“, brez

podpisa, „Grof in o pat“, legenda od Huberti, „Sv. Ignacij, legenda, Borovski, „Kristjanovo maščevanje, legenda. Tudi so nekateri kupleti, ktere je naredil za igre v kranjski čitalnici. Če bi Vam bilo vstreženo, lahko Vam to pošljem, če bi mogli porabiti za „Zoro“.

Bolehal je dolgo časa. Pisal mi 31. oktobra 1869: „Pri nas je prav žalostno vreme, vsaki dan dež, ali pa sneg. Bržkone je pri vas ravno taka. Tako menda jutri nepojdemo na pokopališče, ker veš, da je pri nas daleč zunaj, in da ni lepega pota tje. Tudi nimam ravno nikogar tam, ki bi mi bil posebno pri sreju, dokler je živel. Zato bi pa rad stopil jutri na pokopališče kranjsko, ki od nedavno krije truplo najmilejšega mi prijatelja (namreč Simon Jenkota, ki je 18. oktobra 1869 umrl) kadarkoli se spomnim nanj, in to je skoro vsaki trenotek, nemorem vrjeti da je mrtev in zdi se mi, kakor da je nit življenja prerezana tudi meni.“

Leta 1870. je bil bolan celo poletje, in je prosil za mesec oktober za odpust, da se je zdravil en čas pri materi v Kranji, en čas pri meni v Loki. Lansko leto so mu zdravniki svetovali, naj gre v počitnicah v kak bolj južni kraj, da se zdravje bolje uterdi; in šel je na Laško skoz Rim celo do Neapelnja; popravil se dobro, in prišel je zdrav domu. Letošnje počitnice bil je namenjen potovati na Rusko, ali — smrt ga je prehitela. Bil sem pri njegovi smrti v Karlovcu. Kjer zdravnik je brez njegove vednosti mi telegrafiral, da je zlo nevarno bolan. Dobil sim še živega in živel je poldrugi dan. V Karlovcu bil je jako priljubljen; priča temu sprevod, in sami Karlovčani so rekli, da takega sprevoda še nepomnijo.“

Zvesti prijatelj rajncega g. P. Grasselli nam je o literarni delavnosti Mandelčevi poslal sledeče zanimive date.

„Prvo, gotovo tudi najimnitnejše dramatično delo, kar jih je poslovenil pokojni Mandelc, je Goethejevega „Fausta“ prvi del. Citatelje „Zore“ utegnla bi morda zanimati nekatera data o tem prevodu. Rokopis kaže, da je bilo delo „započeto 1. februarja 1862“; prevod onih prizorov, iz katerih prav za prav obstoji „tragedije prvi del“ (po osnovi poznejših zbirk), končal je M. 17. julija 1862; intermezze: „Sanje o Valpurgini noči, ali zlata ženitev Oberona in Titanije“, dodelal je 28. julija, prizore: „Predigra na gledišči“, „Prolog v nebesih“, „Coprniška kuhinja“ in „Valpurgina noč“ — izvršil je do 26. decembra istega leta; „Posvečenje“ (Zueignung) naposled zapisal je 3. marca 1863. leta. — Od „Uvoda“, katerega je M. mislil pridejati prestavi, zabeleženo je žalibog samo z nekaterimi besedami jedro krasne ideje, katero je hotel pisatelj razvijati. Za „motto“ mendanamenjene so bile lete besede:

Rojakom: Če meni čast, rojakom bo veselje:

Goreče so izpolnjene mi želje!

Škoda, neizrekljiva škoda, da blagemu Mandelcu ni bilo dano doživeti izpolnitev teh želja!

Ustanovitev „Dramatičnega društva“ še le vzbudila je zopet Mandelčevo delavnost na dramatičnem polju. Gledališkim igrokazom, kateri so se bili že prej dosti marljivo gojili po čitalnicah, treba je bilo odslej vedno več gradiva in v Mandelcu rodila se je želja pripravljati slovenskemu odru dobre vesele igre, ktere bi bilo moči provajati z novaškimi igralnimi močmi. In kako izvrstno, kako plodonosno izpeljal je svoj sklep! Razen enoaktne veseloigre: „Bog Vas sprimi! Kdaj pojedete domu?“ (Du Caju: „Velkom hier! Wann car vertrekt-ge?“ Kluchtspel met zang in een bedryf. Gent, 1857. Tooneelbibliothek, 3. jaer. Nro. 36), katera je natisnena v „Slovenske Talije“ 4. zvezku, prestavljal je Mandelc izključno francoske proizvode, vedoč, da je o vesele igri francoska literatura najbogatejša in najbolj izvrstna. Prva francoska veseloigra, ki jo je poslovenil in sicer 1867. l. bila je: „Na kosisilu bom pri svoji materi.“ („Jedina chez ma mère“, par A. Decourcelle et L. Thiboust.) Trdil je večkrat, da ta je najlepša igra, kar jih je poslovenil, in bila mu je najljubša, ker je iz osobnih, žalibog ne radostnih vzrokov imela zanj jako znamenit pomén. Koncem lanskega leta še le pregledal je vnovič in dosti popravil to predstavo. — Kmalu po tej došla je dramatičnemu društvu: „Moja zvezda“, vesela igra v 1 dejanji („Mon étoil“, par M. E. Scribe).

Leta 1868. poslovenil je „Peska v oči“, vesela igra v 2 dej. („La poudre aux yeux“, par Labiche et Martin); „Išče se ođgojnik“, igra v 2 dej. („On demande un gouverneur“, par Decourcelle et Jaime fils), natisnena v „Slov. Tal.“ 13. zv.; „Klobuk“, vesela igra v 1 dej. („Le chapeau a' un horloger“, par E. de Girardin), natisnena v „Slov. Tal.“ 12. Zv. — Bolehnost branila mu je potem dolgo časa delati za Slovensko Talijo; zaradi slabega svojega zdravja tudi ni mogel udeležiti se konkurencije za deželna darila, da si je imel že uredjeno snov za komično opereto. Tem marljivejše jel je pak delati, ko se je bil spet ozdravil.

Lansko jesen poslovenil je: „Gospod Zamura“, igra v 1 dej. („M. Musard“, par L. B. Picard); „Lornjón“, igra v 1 dej. („Le Lorquon“, par E. Scribe); „Št!“ igra v 2 dej. („Chut!“ par E. Scribe); — letos meseca februarja: „Ženski jok“, igra v 1 dej. („Les femmes, qui pleurent“ par Girardin et Thiboust), in meseca marca — poslednje njegovo delo „Doktor Robin“, igra v 1 dej. („Le docteur Robin“, par Jules des Preucary). — Razen nazadnje naštetih 5 iger bile so Mandelčeve prestave že igrane, in kritika i novine i občinstvo hvalilo je enoglasni izabrani ukus in lepopoglasni jezik. Dramatična dela, ktera je Mandelc presadil na slovenska tlà, obogatila so v resnici naše slovstvo. Mladi naši prestavljalci posnemali naj bi Mandelca, od njega učili se, na kakšno blago vspesno obrača svoj trud rodoljubni spisatelj!

Rokopise iger tukaj imenovanih ima vse

dramatično društvo. Med njegovimi listinami utegne biti še marsikaj dramatičnega zadržaja, ker je mnogih izvrstnih stvari namenjen bil lotiti se še letos.“

Tudi mi hranimo drago nam pisemce iz rok rajnega našega vrlega pisatelja. Obrnili smo se naimer do njega naj blagovolji podpirati „Zoro“ in naj pristopi k društvu slov. pisateljev. Dobili smo sledeči odgovor, kateri pričuje, da ga nedolžni humor tudi ni zapustil med težavami svojega poklica in svoje bolehavosti. Glasi se takole:

„Preljubi gospod!

Po pravici bi mi mogli zameriti, da tako dolgo nisem odgovoril na Vaše ljubeznjivo pismo. Ko bi imel kaj gotovega za natis, bil bi Vam kaj odgovoril. Ali bil sem dalje časa bolehen, in zdaj me drve vsakovrstni opravki, da ne morem do dela, s kakoršnim bi ustregel Vam in bralcem „Zore“. Pri nas je namreč veliko pomanjkanje učiteljev, in tako nas nikdar ni toliko skupaj, niti na naši gimnaziji, niti na drugih, kolikor bi nas moralo biti.

Zato pa nas reveže tare silno breme, najpred v šoli, ker imamo veliko več ur, nego bi jih morali imeti, potem pa, kar je huje nego pekel, domà množina nalog, ki jih moramo popravljati, to popravljanje človeka bolj izmuči, nego da seka drvà, in tako potlači duh, da niti kaj pametnega misliti ne more.

Pozdravil sem pa Vašo „Zoro“ z veseljem, in jako všeč mi je tudi, da ste združili v nji leposlovje in znanost. Meni je jako ljubo oboje, in veseli me vsaki spis, naj si bo bolj ali pa manje zanimiv. Le edino nesrečno antipatijo imam proti pesmim, če niso res izvrstne. In le pomislite, kakšna huda misel je meni hudobnežu prišla na um. Tale: Jaz bi bil za to, da se vsakemu mladenču, kerikoli začne delati pesmi, da manje jesti. S tim bi se menda vendar dokaj težav prihranilo urednikom, in drugim revežem, ki jih napada ta versifikatorna manija. Ali moj predlog ne bo obveljal v zboru mladih glav, in tako bomo pač trpeli — Vi in mi, nadalje to muko, ki jo trpimo že od nekdaj.

Kar se pa tiče moje pomoči za „Zoro“, skušal bom, da s svojimi slabimi močmi tudi kaj storim, le to Vas prosim, da mi nezamerite, če se to ne zgodi kmalo, ker zdaj ravno mi res ni mogoče. Bo se pa to premenilo, in potem mi bojako ljubo, če Vam po volji, kar Vam bom mogel poslati.

Nadalje Vas prosim, da vpišete tudi mene v pisateljsko društvo. Jako težko pa mi je pisati imena onih gospodov, ki bi jih želim za odbornike, ker ne vem kdo se je pri Vas oglasil. Vender sem jih napisal tule na poseben listek če sem se morebiti zmotil, ker morajo brž ko ne, za zdaj biti taki možjé, ki so v Ljubljani, ali pa vsaj tako blizu skupaj, da jim je lahko shajati se na pogovore — tedaj pa zavržite moj listek. Jaz sem zadovoljen z vsimi, da se le ustanovi društvo, ki bo, upam, koristno.

Pozdravljam Vas srčno, in želeči Vam trdno zdravje ostajam s posebnim spoštovanjem
V Karlovcu, 12. aprila 1872.

Vaš

Valentin Mandelc.

Naj ovi tukaj priobčeni podatki o življenji in literarnem delovanji prezgoda umrlega, marljivega in slavnega slov. pisatelja služijo prihodnemu piscu slov. literarne zgodovine za blagovoljno gradivo. Mislimo, da smo mi kot vodja časopisa za znanost in slovstvo svojo dolžnost storili, in rajncega rodoljubno delovanje po mogočnosti pojasnili. Mi sklenemo svoje izvestje z besedami, ki jih je izrekel v gorenavedenem sporočilu rajncega zvesti prijatelj g. P. Grasselli: „naj bi se mladi naši naraščaj od rajnega Mandelca učil, na kakošno blagó vspešno obrača svoj trud rodoljubni pisatelj.“

Pesništvena umetelnost.

(Q. Horatii Flacci ars poetica.)

Svobodno v izvirnem merilu poslovenil Lajh Korbinijan.

V v o d.

Horacijeva pesništvena umetelnost je zvršena v obliki lista Pisonu in njegovima sinoma napisanega. Učenjaki naslanjajoči svoje mnenje na precej veljavne razloge misle, ka je to delo najpoznejši plod Horacijeve vile, torej za leta 11 — 8 zgotovljeno. — O Luciju Pisonu se ve po spisih Horacijevega razkladalca Porfirijona, ka je bil mestu načelnik (praefectus urbis) in blagodušen zavetnik mladim pisateljem osobito pesnikom ter sam temeljit zvedenec v vsakovrstni umetnosti, po Tacitovem sporočilu (Letopis 6, 10.), ka je bivši višji žritelj (pontifex) imel vse blage kreposti dohajajoče se rimskega državljana. Leta 15. je konsuloval in posle je v pamfilijski pokrajini opravljal posel rimskega namestnika. Narodil se je leta 49.; bil je takisto 16 let mlajši nego Horatij. Ako se je kakih 20 let imajoč oženil in za leta dni uže dobil prvega in vspet za eno ali dve leti drugega sinka, bila bi mladenča 18 do 20letne dobe, kdar jima Horacij podaja nauke o pesništvu umetelnosti. Toliko doide povedati o osobah. O Horacijevem umotvoru bodi omenjeno, ka se je po vseh tolmačih starinske dobe prišteval spisom naučevalnim; toda pretresujemo li na drobno misel, pomen in namen celega izvrstnega dela, dozdeva se nam, ka je brez vsega pomišljanja staviti smemo v vrsto naučevalno-satirskih spisov; s tem se sklada v obče i značaj Horaciju inae vlastne pisave. V temistem smislu poznačuje Horacijevu delo dobrega glasa učenjak Welcker Gr. Trag. Suppl. V. II. T. III. pag. 1416 rekši: „Die Ars poetica ist der liebenswürdigste freie Erguss über Grundwahrheiten der Dichtkunst, über Anforderungen der Zeit in dieser Hinsicht, und denen falsche Tendenzen gegeben sind.“

Ako slikar bi hotel človeškemu trupu pridjati

Konjsko glavo in iz mnogo strani prograbljanim udom

Razno prislikati perje, da v črno se ribo čelarno

Krasna bi ženska podoba od zgoraj začela končati.

5 Bi li prijatelji smeh pripuščeni k temu pogledu
Mogli vzdržati? Pisoni, verujte, ka z onoj in istoj
Slikoj se knjige mere, ki slikajo prazne prikazni
Skoro podobne na vlas bolenikovim sanjam, da nema
Repa ne glave podoba. Enako slikarju je pesnik
10 Česar se koli lotiti imel pravico toisto.
To prizanašanje znam, je podajam, zahtevam od drugih;
Toda nikoli v tej meri, da divje bi shajalo s krotkim,
Ne da bi ptičem se kače in risom se družile ovce,
Često pri resnem začetku, obljubah velikih se krpa,
15 Ona pa ta, naj daleč blešč, suknena prišije,
Kdar se žrtvišče in gaj boginje Dijane predstavlja,
Struga vodé podvignovše tek po prijaznih poljanah,
Rinove reke strmen ali dežnate mavrice oblok;
Tukaj enakim stvarjem ne mesto dostojno. Cipreso
20 Morda naslikati veš, ali kaj? če se slika naroča,
Kako je kdo iz ladje otel se razbite; začel se
Vrč je snovati, kolo se vrti, ali čemu le lonček
Pride na den? Da enojna je stvar, sme biti priprosta.
Oče in sinova mlada, očé ki vredna sta mnogo
25 Pesnikom nam se privarja okó gledaje po pravem.
To mi je skrb, da sem kratkih besed, pa v pretemo
zahajam,

Ako pa segam po glaji, zapušča me moč in pogumnost.
Jake stvari pa obeta napuh, vspet lazi po zemlji
Varno se buje boječ, tojisti pa snovi obliko
30 Razno podatí želeč meresca, prislika valovom,
Šumi deifna, napak neumetnik brane se zablodi.
Vselej umetnik le eden, Emiijeve vadnice sosed
Lije medene nohte in posnema razrahljane vlasi;
Toda nesrečno je delo, da podloge menjka celoti.
35 On bi ne raji jaz bil, če žs s kladboj bi kakoj se trudil,
Nego živeti hotel črez stran podvinenim nosom,

Gr. 32. Emilij Lepid je imel na mestu, kder je pozneje
Poliklet kopališče napravil, učilišče za telesne
vadbe.

Črnih oči na pogled, ter črnkastih vlasi na glavi.
Vzemite svojim močem, ki pišete snovi primerne,
Pretresujte počasno, koliko brané se nositi
40 Rame, mogó li. Izbravšega stvar si mogočno ne bode
Jezik zgovoren zapuščal, ne jasna sporednost nikoli,
Krepost in krása redú se pokažti vsaj se ne motim.
V tem, da se hipom pove, kar mahom ima se izreči,
Mnogo odlaga stvari ter dobam poznejim je shranja.
45 Črti in ljubi le to skladatelj namenjene pesni.
Ako si nežnih besed, je vežš in vpletaš pazljivo,
Vselej izvrstno poveš, kdar znano besedo zaveza
Zvita na novo pretvori. Čó kazala kda bi se sila
Doslé neznane stvari ponaznačati novim imenom,
50 Bode us rezal izraz, ki svojim ušesem podpasan
Ne šče ga slišal Ceteg, ter sramno prilášen dopustek
Rad se dovoli in reč skovana nedavno in nova
Bode veljavo dobila prikožena merno in ako
Grško je jeno korenje. Pa čemu dopuščal bi Rimljan
55 Plavtu, Ceciliju vse, a Vergiliju, Variju kratil?
Čemu je meni zavist, kdar segnem po redki besedi?
Vsaj sta Enij in Katon z bogatila jezik slovesi
Dedni, in novim izrazem; posneto po zdajnem kopitu
Dajati vselej imé prizanašalo je se in bode.

Gr. 51. V misli se ima M. Kornelij Ceteg, ki se je po
Ciceronu (Brut. 15.) jako cenil svoje zagovor-
nosti radi.

55. T. Makcij Plavt, narodivši se blizo leta 254
pred Kr. Sporočil nam je 20 povečama precej
dobro ohranjenih po grških izvirmikih ali preve-
denih ali ponarejenih iger.
Statij Cecilij l. 200 pred Kr. živčč skladatelj,
čegar komedijam blizo 40 vsaj naslove poznamo.
Bil je Keltec rodóm.
P. Vergilij Maron od l. 70 — 19., najizvrst-
nejši epik latinski.
L. Varij Ruf od l. 74 — 14, pečal se je epič-
nimi in tragičnimi skladbami; prijatelj Horatiju
in Vergiliju.

Zmesice.

Smešna preskušnja mojsterstva.

Znano je, da je Napoleon I. bil zelo sumljiv in
on in jegova policija so dobro pazili, da ni se mu
posebno na potovanjih kakšna nesreča zgodila.
Pred svojim potovanjem v Belgijo, kder, kakor je
vedel, niso mu bili tudi prav naklonjeni, poklice
ednega jeklara k sebi, in ga vpraša, je li bi znal
mu oklepno srakico (Panzerhemd) napraviti, katere
nemore nobeno orožje poškodovati. Jeklar odgo-
vori, da kaj takšnega zna napraviti, in cesar mu
reče, da jo naj do tega in tega dneva dokonča.

Mojster srajco sam prinese, ogleduje delo na
vse strani, ter se k jeklaru obrne, in reče: „obleci
si jo, da vidim, kako stoji.“

Mojster uboga, a kako se prevstraši, ko vidi,
da cesar pištolo v roke vzame.

„Hočemo vidit“, reče Napoleon hladnokrvno,
jeli ta oklepna srajca, kakor si rekel zdrži probo!
Postavi se tje k steni!“

Ves prestrašen revček uboga. Cesar stopi
dva koraka nazaj, meri na prsi jeklarjeve, in —
vstrelí.

Krogla se odbije, in zleti prav slaba v en
kot sobane. Oklepna srajca je bila neskvrnjena.

„Obrni se!“ zapove cesar zopet, vzame drug
samokres, in še vstrelí enkrat. Krogla zaleti v
hrbet, a ravno z onim uspehom, kakor prvokrat.

Ubogi mojster je mislil, da je sedaj skušnja
dokončana, in začel je malo ležej dibati. A Na-
poleon vzeme svojo lovsko puško, in svoje pre-
skušnje ponavlja po želodec in plečah jeklarjevih.
Srajca je tudi tukaj kroglo odbila, in branila svo-
jega napravnika.

„Jaz sem s teboj zadovoljen, ti si mož be-
seda!“ reče Napoleon dobre volje, kaj prosiš za
svoje delo?“

Mojster prav plašljivo reče: 18.000 frankov.

„Bah! to je premalo!“ odgovori cesar, pojdi
k velikemu maršalu, in daj si 36.000 frankov iz-
plačati. Ti si svojo mojstersko preskušnjo dobro
prestal.“

Kot lastnik tako izvrstne oklepne srajce je
znal Napoleon res ponosno reči: „Krogla, ki ima
mene zadeti, ni še zlita. D. T.